

» Opgravingen te Mokum «

Oftewel:

» De betovergrootpa van Sipke Schuytemaeker en andere interessante zaken «

Bijengegaard door Uw stukjesschrijver Gysbreght van Aemstel

Sipke Schuytemaeker, ook wel Scuytemaecker of Scutemecker, voormalig bootsknecht, zat weer eens naast me in 'Café De Druif' aan het Rapenburgerplein. Hij was na drie oorlammetjes weer vol van alles, en ik als trouwe toehoorder en op zoek naar sappige info uit de tiende hand, legde bereidwillig mijn oor te luisteren. 'Ditte is zo'n heerlijke kroeg,' hakkelde Sipke, 'voor mijn is 't me tweede huis.' En hij gebaarde Ome Nelis dat ie nóg wel een over't ij-kijkertje bliefde, 'maar wel met een gele rakker d'rbij, en geef die Gijssie, of hoe die mag hete, er ook maar een, die ziet eruit assof tie 't goed ken gebruike!' Hij haalde plots een lang dun lepeltje of iets dat erop leek uit zijn zakken en legde het op de bar. 'Zeg Gijssie, jij weet nogal veel, kejjij nou an mijn uitlegge wat of dit ken weze?' De steel van het lange dunne metalen 'lepeltje' dat Sipke mij toonde was getordeerd, en het ding zelf had een ongewoon klein lepelgedeelte en aan de andere kant een zeer puntig uiteinde. In eerste instantie ging het door mijn brein, zo van, dit is een soort lepeltje, misschien in verband met de nogal kleine lepel, iets van een apotheker? Ik wist het waarlijk niet! Sipke zei: 'Jij weet dit soort dingen meestal wel te duiden, Gijssie, maar nu, ook al ben je 'n geleerde bol, heb je mooi het nakijke...toch?' Ik knikte schuld bewust en Sipke ratelde verder: " 't Is van 'n opgraving. Kejje die? Ik hep se allemaal gefolgd. Op de Nieuwendijk en weet ik waar allemaal. Ik stond al die arregoolooge altijd dicht op de huid, Gijssie. Ik riep vanachter het bouwlint, dáár...dáár legt 'n ouwe hoed jonges, of daar legt 'n scheerkommetje of so. En dan ginge se kijke. Se hebbe sellef best feel gefonde, Gijssie, maar ik heb as ammetearregooloog best wel gehollepe, op mijn munnier dan hè? Snappie?" Ik knikte braaf en bestelde een kopstootje voor die goeie ouwe Sipke, we proostten en hup, daar zát ie weer,...óp zijn stokpaard. Sipke: 'Een van die mannen, vond 't best als ik aan de kant wat opgroef, en zo had ik in me schortzak al gauw wat histerische kammetjes en scheermessies en dergelijke. Dan liet ik se sien, en dan seeje hullie wat of dat 't was en kreeg ik 'n high five van se en soms 'n pijpie Heineke voor de hullep! Maar nou over dit dingetje....ik had al 'n paar van die lepelachtige lepeltjes opgegrafe,

en daar wisten die here arregoolooge effies geen sjookoola van te make. Ze riepe de hoofdarregooloog meneer Jan Baart erbij, en die see:' Meneertje, dat is 'n orepulker. As de mense volle viesse ore hadde vanwege 't vuil en de oorsmeer, dan lepelden ze dat uit d'r lui ore, mét dat lepeltje. En 't scherpe puntje was om 't straatvuil onder je nagels vandaan te hale of om een blaar mee door te prikke! En omdat ik wekelang zo goed geholpe had, mocht ik 'n ding uitkieze van de dinge waarvan ze er toch al veel hadde, en toen koos ik de orepulker. En toen ik thuishkwam, sag ik dat er DS op stond. Het ding was gevonden bij de opgravingen voor de noordsuidlijn. En...nou nog es wat...toen brak me klomp....daar woonde vroeger dus me oudoom Dirck Schuytemaecker,...en Dirck Schuytemaecker....is DS! Dus...ik gaan d'r vanuit dat dit me oudoom se oreschrapertje is. Leuk hè? Nou ja,...ik vin 't gewoon geinig die gedachte, snappie Gijs? En ik sal niet me koffie d'r mee omroeren, want die ore van me ome Dirrek zulle wel eerder bitter dan soet smake! Haaa ha ha!' Sipke frommelde het oreschrapertje van zijn oudoom teder in een rode schipperszakdoek en stopte dat toen in zijn rechterbroekzak.

Gysbreght ©

'Café De Druif' Rapenburgerplein 83

<https://indebuurt.nl/amsterdam/gids/cafede-druif/>

https://www.mokums.nl/de_druif.html

over-'t-IJ-kijkertje

't 'orenlepletje' (w.s. van Dirck Dirckszn Schuytemaeker)

View along Rokin in northerly direction. At the left the Nieuwezijds Kapel and the Rotterdam ferry. In the background the Stock Exchange of 1611 by Hendrick de Keyser

The Nieuwe Brug, seen from the west, presented as an open public space. In the centre the *Paalhuis* and in the foreground the gallery of the shipping exchange

Vondsten

bron <https://belowthesurface.amsterdam/nl/stuff>

oorreiniger c.q. nagelreiniger van Dirck S

ivoren kam (ook van Dirck S?)

pommadebeker

kledingspeld van verchromd ijzer

Scheermes

Parfumflesje

parfumverstuiver

koperen broche

kledij- en haarspeldje

lederen wambuis

ijzeren crinoline (petticoat)

eeuwenoude schoen 1350 – 1550

grip wandelstok

knijpschaar 1200 - 1225

Knijpschaar | De oudste schaarvorm is de knijpschaar, de nu gangbare scharnierschaar komt pas op in de vijftiende eeuw.

PS: Sipke liep weer een keer naar de opgravers. Maar die waren met vakantie. Het lint hing er wel, en achter het lint stonden de uitzoektafels. Sipke zag een voorwerp liggen en een briefje erbij. Hij ging onder het lint door en zag dat het briefje voor hem was. Er stond: *'Beste Sipke, je hebt vele maanden goed geholpen, succes met de orepulker van je oudoom en hier nog een portretketting die we vonden,....mét het portret van je oudoom. Veel plezier ermee...en tot na de vakantie. Jan Baart en de rest van de archeologen.'* Gijsbreght

Portrethanger van Dirck S. 1899

Dirck Schuytemaeker Dzn 1858 - 1945

vleesvork 1225 – 1275

Vleesvork | Het gaat hier om een vork met vier dikke tanden voorzien van weerhaken. Hiermee kon het vlees worden vastgezet en als bij een spit boven een vuur worden gehouden. Op zijn tijd werden dus flinke stukken vlees geroosterd.

schaats 1225 – 1250

Andennekan 1175 – 1200

Onder in de dikke baggerlaag, die was afgezet in de uitgesleten Amstelbedding ter hoogte van Hotel Polen, werd op circa 10 meter onder NAP een Andennekan uit de Belgische Maasvallei gevonden. De kan dateert uit het einde van de twaalfde eeuw.

geitenleren dameslaarsje 1225 – 1250

bron afbeeldingen : https://collectie.huisvanhilde.nl/pdf/Toebosch_Amsterdam.pdf

Gevel 'Café De Blauwe Druif' Haarlemmerstraat 91

https://www.mokums.nl/blauwe_druif.html

Gijsbrecht ©

Archeoloog Jan Baart, hier in 1973 met een pelgrimsinsigne dat is gevonden bij graafwerkzaamheden voor de metro ter hoogte van de Zwaneburgwal.

Beeld: Anefo/Stadsarchief

bron: <https://www.parool.nl/amsterdam/stadsarcheoloog-vindt-romeinse-munten~bb256b19/?referrer=https://www.google.nl/>

Als er ergens archeologen aan het graven zijn in een bouwput, blijven mensen vaak staan, om te zien wat er wordt gevonden. Archeologische vondsten fascineren, ze brengen je letterlijk in contact met het verleden. Als detectives wroeten archeologen in de grond, op zoek naar puzzelstukjes van het verleden. Niet elke ontdekking leidt meteen tot meer inzicht. Restanten in de grond kunnen juist vragen oproepen over hoe het werkelijk in elkaar stak. Vaak worden de zaken opgelost, maar net zoals bij het researcherswerk zijn er in de archeologie ook onderzoeken die bij gebrek aan bewijs worden afgesloten zonder een bevredigend antwoord. Zulke 'cold cases' kunnen na verloop van tijd weer worden heropend vanwege nieuwe feiten, nieuwe vragen of nieuwe ideeën. De vindplaats aan de Nieuwezijds Kolk is zo'n archeologische 'cold case', die tot de meest spraakmakende archeologische onderzoeken in Amsterdam in de afgelopen veertig jaar kan worden gerekend. Het begon in 1994 met de ontdekking door de archeologische dienst van Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) van een zware muur van grote bakstenen. Die kloostermoppen wezen op een vroege datering, ergens in de dertiende eeuw. Het was het oudste bakstenen bouwwerk dat ooit in Amsterdam was aangetroffen. Historische aanwijzingen voor het bestaan van zo'n gebouw waren er niet. Onder de naam 'Kasteel van Amstel' zou het de gemoederen flink bezighouden.

Alle meningen over de vondst waren verdeeld: was het een versterking, een bruggenhoofd of een poort? Dateerde het uit het begin, het midden of juist het einde van de dertiende eeuw? Hoe verhielden de archeologische dateringen, de historische feiten en de dateringen met de jaarringen van houten bouwonderdelen zich tot elkaar? Was het gebouwd door de lokale heerser Gijsbrecht IV van Amstel, door zijn zoon Jan, door Jan van Persijn, de heer van het naburige Waterland, of door de graaf van Holland, Floris V? Hoe betrouwbaar was de archeologische informatie in vergelijking met de historische bronnen? Kortom, een onontwarbare kluwen aan argumenten, invalshoeken en waarheden, met een open eind zonder een overtuigend gelijk, in 1995 samengevat in de publicatie Het Kasteel van Amstel. Burcht of

bruggehoofd. Nadat het rumoer enigszins was verstomd, hervatten de archeologen van BMA hun werk binnen het kader van het project 'Opgraving de Kolk' van het stadsdeel Centrum. Er was in 1994 pas één muur, en dan nog alleen aan de buitenzijde, in zicht gebracht in een open bouwput. Verscholen onder de bebouwing langs de Nieuwendijk zouden zich nog meer muurresten moeten bevinden. In 1999, 2002 en 2006 deden zich drie bouwprojecten voor, die werden aangegrepen voor een niet alledaagse ondergrondse opgraving. Door tunnels onder de panden aan te leggen konden de archeologen achtereenvolgens de noordmuur, de zuidwesthoek en de noordoosthoek opsporen en in kaart brengen. In 2008 sloot het stadsdeel Centrum het Kolk-project af en was verder onderzoek voorlopig van de baan. Met de nieuwe muurresten tekenden zich duidelijk de contouren van een versterking af, een rechthoekig gebouw van 23 bij 28 meter met hoektorens, dat van rond 1280 dateerde. Meer archeologische informatie over de dertiende-eeuwse bouw- en gebruiksgeschiedenis van deze bijzondere plek had het onderzoek niet opgeleverd. Het probleem is dat de archeologen niet hadden kunnen doordringen tot het binnenterrein van de versterking. Daar lagen mogelijk resten van gebouwen of bewoningsafval die daarover meer duidelijkheid zouden kunnen bieden. Zo bleven tal van vragen over de rol van dit gebouw in de vroege stadsgeschiedenis van Amsterdam onbeantwoord.

Ondanks dit open einde is nu het moment gekomen om de balans op te maken. Daarvoor heeft journalist en schrijver Theo Toebosch de Kolk 'cold case' heropend en is hij op zoek gegaan naar nieuwe feiten. Tot nu toe was alle aandacht op het bouwwerk zelf gericht. Andere archeologische vindplaatsen uit die periode bleven buiten beschouwing. Toch kunnen die meer duidelijkheid bieden over de omgeving en de omstandigheden waarin de versterking is ontstaan. Dertiende-eeuws Amsterdam bestond uit een nederzetting met een lintbebouwing van houten huizen langs de Nieuwendijk en de Warmoesstraat. De versterking lag op een strategische plek aan de noordwestpunt van de nederzetting en bij de ingang van de haven in het

Damrak. Toebosch is het archief van BMA ingedoken om de vijf belangrijkste opgravingen te reconstrueren – de Nieuwendijk ten zuiden van de Kolk in 1979, de Kalverstraat met Hotel Polen in 1980 en Hotel Suisse in 1984, de Warmoesstraat bij de Oude Kerk in 1983 en de Damhoek Warmoesstraat in 1989. Als een archeologische detective heeft hij de opgravers van toen uitgehoord en de vondsten op een rijtje gezet. Daarmee geeft hij een beeld van het leven in de nederzetting Amsterdam in de dertiende eeuw, met de ambachtslieden, het huisraad, de kleding, wapens en gereedschappen die er werden gebruikt: een archeologisch beeld van een ontluikende stad met een gevarieerde economie en handelscontacten in verre streken. Tegen deze achtergrond moet de vindplaats van de versterking worden gezien. Vanwege de archeologische resten van huizen en werkplaatsen uit circa 1250 direct ten zuiden van de Kolk is het niet ondenkbaar dat daar toen een eenvoudigere voorganger met een aarden wal en een houten palissade heeft gestaan. De raadsels rond het laatdertiende-eeuwse bakstenen kasteel zijn nog lang niet opgelost. Deze publicatie zet de bewijsstukken voor de Kolk 'cold case' op een rijtje. Met de vindplaatsen en vondsten rond de Nieuwezijds Kolk wordt u een kijkje geboden in de fascinerende archeologische ondergrond van Amsterdam, waarin puzzelstukjes van de geschiedenis van de stad verborgen liggen.

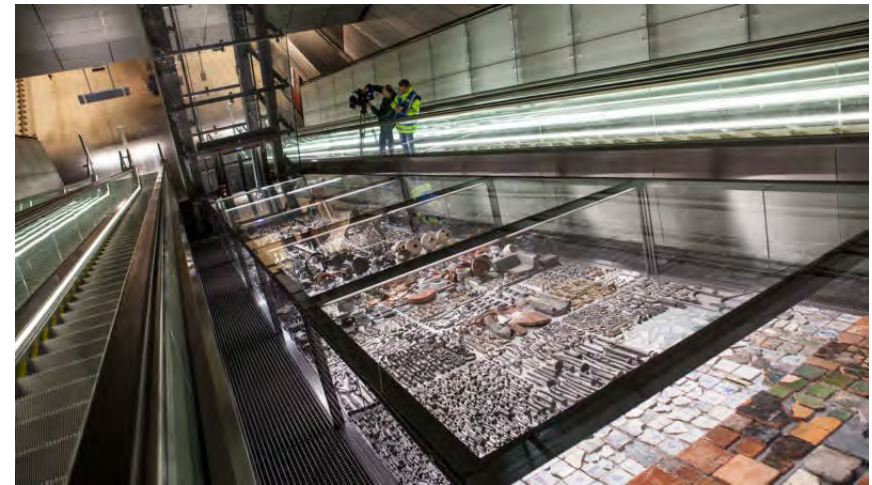
Jerzy Gawronski, stadsarcheoloog Amsterdam

bron: https://collectie.huisvanhilde.nl/pdf/Toebosch_Amsterdam.pdf

Achterzijde van de huizen aan de Nieuwezijds Kolk en de Nieuwendijk gezien vanaf de Dirk van Hasseltssteeg. Onder het gronddepot wordt later de versterking ontdekt.
bron: https://collectie.huisvanhilde.nl/pdf/Toebosch_Amsterdam.pdf

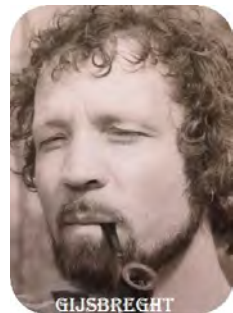
↓ extra info opgravingen noordzuidlijn ↓

Archeologische bodemschatten, tentoongesteld langs de roltrappen van de noordzuidlijn
bron: <https://nos.nl/artikel/2221222-van-verloren-bril-tot-stenen-pijlpunt-de-schatten-van-de-noord-zuidlijn>

Sipke Schuytemaeker

GIJSBREGHT

» Opgravingen te Mokum «

©